

Klimata ŝanĝo: La etikaj defioj

Larĝangule

Afiŝo de belga arkitekto
Luc Schuiten okaze de la
Pariza Klimata Konferenco
(COP21).

© Luc Schuiten

La filozofiaj kaj etikaj problemoj de klimata ŝanĝo

Bernard Feltz

La homaro estas en stato de ŝuldo. Jaron post jaro, ĝi konsumas pli da rimedoj ol la naturo povas disponigi. Tiu troa konsumado havas rektan efikon al la klimato. Por pli bone kompreni la gravajn aferojn, la filozofo kaj biologo Bernard Feltz prilumas la kompleksajn rilatojn inter la homoj kaj la naturo antaŭ ol fokusiĝi sur la etikaj aspektoj de klimata ŝanĝo traktado.

Grava defio por nia tempo, klimata ŝanĝo koncernas kaj nian ĉiutagan vivon, kaj la mondan geopolitikan ordon. Ĝi estas unu el la dimensioj de tutmonda ekologia krizo, rekta sekvo de la kompleksaj interagoj inter la homoj kaj la naturo. Ĉi tiuj rilatoj povas esti dividitaj en kvar ĉefajn alirojn.

La unua, tiu de Kartezio [René Descartes [ʁəne dekaʁt]], konsideras la naturon esti aro da objektoj disponigitaj al homoj. La filozofo de la deksepa jarcento - samtempulo de Galileo kaj konsiderata granda iniciatinto de moderneco - defendis establon de sciencoj pri la vivo, kiuj estis similaj al la aperantaj fizikaj sciencoj. Li defendas la ideon de "besto-maŝino". Vivantaj estaĵoj estas nenio alia ol inerta materio organizita en kompleksa maniero. Nur la homo havas substancan animon aparte de la korpo, tial li estas la sola respektinda specio. La resta naturo, vivanta aŭ inerta, estas parto de la mondo de objektoj je la dispono de la homaro. Kartezio ne respektas la medion, kiun li rigardas utilisme kaj konsideras senfina rimedo, el kiu homoj povas ĉerpadi senskrupule. Ni povas vidi, ĝis kiu grado tiaj supozoj kaŭzis la senhontan ekspluatadon

de la naturo en ĉiuj ĝiaj formoj: agrikulturo, fiŝkaptado, intensa brutobredado, mineja elfluado, ĉiaspeca poluado.

Ekologia scienco estas alia aliro, kiu prezentas tute alian elrigardon al la mondo. En 1937, la brita botanikisto Arthur George Tansley proponis la koncepton de la ekosistemo, kiu revoluciiis la sciencon rilatan kun la naturo. Tiu koncepto rilatas al ĉiuj interagoj de la diversaj vivantaj specioj inter si kaj de ĉiuj vivantaj organismoj kun la fizika medio: grundo, aero, klimato ktp. En tiu kunteksto, la homo remalkovras sin aparteni al la naturo, elemento de la ekosistemo. Cetere, tiu ĉi ekosistemo estas limigita medio, kun limigitaj rimedoj, kaj kontraŭflue, kaj laŭflue de la homaj aktivajoj.

Sed multaj pensuloj konsideras, ke la aliro pri ekologia scienco estas nesufiĉa. Profundaj ekologiaj, ekzemple, opinias, ke la kerno de la problemo en la scienca aliro, inkluzive de la ekologia, estas homcentrismo. Ili pledas por filozofio de la totaleco, kiu integras homojn kun vivantaj organismoj kiel tuto, sen doni al ili ajnan specialan statuson. Respekto al bestoj estas la sama kiel la respekto al homoj.

Fina kompreno de la rilatoj inter la homo kaj la naturo provas konservi konsiderindan distancon de la radikaleco de profundaj ekologiaj, emfazante la gravecon de la kritiko pri la ekologia scienco. La naturo kaj la homoj kunekzistas kaj interpenetras unu la alian

laŭ pli respektata vivmaniero. Besto povas respekti sin mem, sen ke oni donu al ĝi la saman statuson kiel por homo.

Vivanta specio aŭ aparta ekosistemo estas respektindaj kiel rimarkindaj atingoj de la naturo, kiel arta verko estas rimarkinda plenumo de la homaro. La estetika dimensio de artverko reflektas fundamentan dimension de la realeco, kiun nur la artisto povas riveli. Sed tia rilato ne implicas, ke la respektata laboro havas la statuson de homo. Hierarkio de valoroj eblas. Bestoj, certaj ekosistemoj kaj pejzaĝoj fariĝas respektindaj en du manieroj - ĝuste la homo decidas respekti ilin, kaj tio estas maniero por respekti, kiu ne egalas kun la respekto inda je homoj.

“*Vivanta specio aŭ aparta ekosistemo estas respektindaj kiel rimarkindaj atingoj de la naturo, kiel arta verko estas rimarkinda plenumo de la homaro*”

Vojkruciĝe de scienco kaj politiko

La dimensio de la ekologia krizo, klimata ŝanĝo pavimas la vojon por pli specifa konsidero de la rilato inter scienco kaj politiko.

Scienco portas pezan respondecon pri la apero de la klimata problemo. Tion plejparte kaŭzas la impona potenco disvolvita de novaj teknologioj kaj ilia senlima uzo de ekonomiaj potencoj, per kiuj ni eniris la Homepokon. Unuafoje en la historio, la homaj agadoj kondukas al ŝanĝoj en certaj ekologiaj karakterizaĵoj, kiuj efikas la tutan homaron.

Sed scienco ankaŭ konsciigas nin pri la problemoj rilataj al la ekologia krizo. Ĝi ludas decidan rolon en la evoluigo de scenaroj, kiuj povus konduki al la racia mastrumado de la klimata krizo. Scienco povas detrui nin, sed ĝi povas ankaŭ savi nin. Integrita en pli vastan komprenon de la realeco, la scienca aliro restas decida en la regado de klimata ŝanĝo.

Tamen, demokratio ne estas teknokratio. En demokratio, estas la politikisto, kiu decidas. La germana sociologo Max Weber (1864-1920) distingis inter la fakta regno kaj la regno de valoroj. Sur la scia flanko, sciencistoj estas fakuloj pri faktoj. Ili estas respondecaj por la analizo de situacioj kaj proponoj de diversaj scenaroj, kiuj kongruas kun ekologiaj limigoj.

Politikistoj, aliflanke, agas laŭ la valoroj, kiujn ili devontiĝis subteni. En demokratia sistemo, ili ricevas sian legitimecon de sia elektiteco. Ili estas elektataj por elekti precize la scenaron, kiu konvenas al ilia sistemo de valoroj. Klimata ŝanĝo uzas tre kompleksajn teknikajn analizojn, kiuj ne ĉiam konformas al instrukcioj pri reguloj.

Ekologia etiko kaj klimata ŝanĝo

Tamen, estas agnoskende, ke ni ektransiris al socio formata decide per ekologiaj limigoj. La engaĝiĝo de ĉiuj en sia ĉiutaga vivo, la laboro de la diversaj ekonomiaj agantoj en siaj respektivaj kampoj - de malgrandaj kaj mezgrandaj entreprenoj ĝis la plej potencaj multnaciaj trustoj kaj de la engaĝiĝo de ŝtataj kaj perantaj strukturoj, sindikatoj, negocaj federacioj, neregistaraj organizoj (NROj), ktp - estas esencaj kondiĉoj por efika agado.

Ĉar la fundamenta afero estas la estonteco de la homaro. Kio pelas nin agi, estas ĉi tiu kompreno, ke senbrida klimata ŝanĝo povas igi la homan vivon sur la Tero multe pli malfacila, se ne malebla. Ni konas la principon de “imperativo de homa respondeco”, kiun la germana filozofo Hans Jonas disvolvis fine de

la 1970-aj jaroj, pensante precize pri ekologiaj problemoj: “Agu tiel, ke la efikoj de viaj agoj estu kongruaj kun la daŭra konstanteco de aŭtentika homa vivo sur la Tero”. Ekde nun, temas pri konceptado de la nuntempa socia vivo per tio integri en ĝin la zorgon pri la tre longa daŭripovebleco de la sistemo, per inkludado de estontaj generacioj en la gamo de niaj respondecoj.

Tiuj primediaj zorgoj devas esti koheraj kun nuntempaj etikaj postuloj, nome respekto al homaj rajtoj kaj egala traktado de ĉiuj homoj. Ne ĉiuj homaj loĝantaroj estas egalaj antaŭ la klimata defio. Paradoxke, la plej malriĉaj landoj estas ofte pleje trafataj de neretenata tutmonda varmiĝo. Respekto al homaj rajtoj devas do konduki al principo de internacia solidareco, kiu sola povas garantii kaj tutmondan mastrumadon de klimata ŝanĝo, kaj ke estu farataj specifaj paŝoj pri aparte kompleksaj situacioj. La principo de respondeco por estontaj generacioj kaj la principo de solidareco de ĉiuj kun ĉiuj estas esencaj por justa mastrumado de la ekologia krizo.

© Minimума Monumento, de Néle Azevedo / foto: Fanca Cortez, 2016

Minimума Monumento, verko en la efemera arta ĝenro de la brazila nuntempa artistino Néle Azevedo. Centoj da etaj homaj glaciaj figuroj degelas pro la varmo tuj post kiam ili estas instalitaj, vidate de la spektantoj. São Paulo, Brazilo, 2016.

Belga biologo kaj filozofo, **Bernard Feltz** estas profesoro emerita ĉe la Katolika Universitato de Louvain [fr: luvè] [nl: Leuven ['lɔ:və(n)]]. Liaj esploroj koncentriĝas sur la filozofio de ekologio, vivetikaj aferoj kaj rilatoj inter scienco kaj socio. Li reprezentas Belgion en la Interregistara Komitato de Unesko pri Vivetiko [Intergovernmental Bioethics Committee] (IGBC).

El la angla lingvo tradukis **Andrej PEČENKIN** (Ruslando)

La etikaj principoj de klimata ŝanĝo

Klimata ŝanĝo ne nur minacas niajn ekosistemojn, ĝi subfosas la bazon de niaj fundamentaj rajtoj, profundigas malegalecojn kaj kreas novajn formojn de maljusteco. Adaptiĝi al klimata ŝanĝo kaj klopodi mildigi ĝiajn efikojn ne estas nur afero de scienca scio kaj politika decido; ĝi ankaŭ postulas pli larĝan vidon de tia kompleksa situacio.

Por helpi al Membro-Ŝtatoj kaj al aliaj koncernatoj fari taŭgajn decidojn kaj efektiviĝi efikajn politikojn por daŭrigebla evoluo, adaptiĝo al klimata ŝanĝo kaj mildigi ĝiajn negativajn efikojn, Unesko adoptis Deklaracion pri Etikaj Principoj rilate al Klimata Ŝanĝo en novembro 2017.

Etiko konsistigas la bazan elementon de iu ajn sindevontigo. Kiel mobiliza forto, etiko povas direkti agadon, faciligi arbitracion, solvi konfliktantajn interesojn kaj difini prioritatojn. Etiko havas la kapablon ligi teorion kun praktiko, ĝeneralajn principojn kun politika volo kaj mondan konscion kun lokaj agoj.

La Deklaracio adoptita de Unesko baziĝas sur ses etikaj principoj:

Prevento de damaĝo: Pli bone anticipi la sekvojn de klimata ŝanĝo kaj efektiviĝi respondecajn kaj efikajn politikojn por mildigi la klimata ŝanĝo kaj adaptiĝi al ĝi, inkluzive per evoluigo de malaltaj forcejgasemisioj kaj iniciatoj por antaŭenigi klimatan risortecon.

Prudenta aliro: Ne prokrasti la adopton de strategioj por eviti aŭ mildigi la malfavorajn efikojn de klimata ŝanĝo pro manko de definitivaj sciencaj pruvoj.

Egalrajteco kaj justeco: Respondi al klimata ŝanĝo en maniero, kiu profitigas ĉiujn, en spirito de justeco kaj egalrajteco. Permesi al tiuj, kiuj estas maljuste influitaj de klimata ŝanĝo (pro nesufiĉaj preparoj aŭ neadekvataj politikoj) aliri jurajn kaj administrajn procedurojn, inkluzive kompensadon.

Daŭripova disvolviĝo: Adopti novajn vojojn por evoluigo, kiuj ebligas daŭrigeble konservi niajn ekosistemojn dum konstruado de pli justa kaj respondeca socio, kiu estas pli rezistema al klimata ŝanĝo. Speciala atento devas esti direktata al kampoj, kie la porhomaj sekvoj de klimata ŝanĝo povas esti dramecaj, kiel nutraĵoj, energio, ne garantiata akva provizo, oceanoj, dezertiĝo, grundmalfekundiĝo kaj naturaj katastrofoj.

Solidareco: Subteni, individue kaj kolektive, homojn kaj grupojn plej vundeblajn pro klimata ŝanĝo kaj naturaj katastrofoj, precipe en la Malplej Evoluantaj Landoj [Least Developed Countries] (LDCs) kaj Evoluantaj Ŝtatoj sur Malgrandaj Insuloj [Small Island Developing States] (SIDS). Plifortigi urĝan kunlaboran agadon en diversaj kampoj, inkluzive de teknologia evoluo kaj transigo, divido de scioj kaj kreado de kapabloj.

Scienca scio kaj honesteco en decidofarado: Plifortigi la interfacon inter scienco kaj politiko por plejeble multe helpi la decidofaradon kaj efektiviĝi gravajn perspektivajn strategiojn, inkluzive antaŭvidon de riskoj. Antaŭenigi la sendependecon de scienco kaj vaste diskonigi ĝiajn eltrovojn al kiel eble plej multaj homoj, je la avantaĝo de ĉiuj.

Unesko havas longdaŭran sperton pri medikoncerna etiko, subtenata de la Monda Komisiono pri Etiko en Scienca Scio kaj Teknologio (COMEST), kreita en 1998. Kiel konsila organo kaj forumo por dialogoj, COMEST eldonis serion da raportoj en la pasinta jardeko, kiuj helpis konkretigi publikan debaton. Ĝia raporto en 2015 servis kiel bazo por la *Deklaro de Etikaj Principoj rilate al Klimata Ŝanĝo*.

El la angla lingvo tradukis **Ursula Grattapaglia** (Brazilo)

“ La dimensio de la ekologia krizo, klimata ŝanĝo pavimas la vojon por pli specifa konsidero de la rilato inter scienco kaj politiko ”